
Югозападен университет „Неофит Рилски“

Рецензия

от проф. д-р Антони Стоилов

за докторантския труд на Габриела Стойнев

„Българските фитоними в съпоставителен южнославянски план“

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“,

научен ръководител проф. д-р Лилия Илиева

Представеният за рецензиране труд е с общ обем от 200 с.

Структуриран е в четири глави, съдържа освен тях част с изводи и библиографска справка за използваните и цитираните от авторката на труда източници.

Първата част - „Увод“, (с. 4-28), както е видно от наименованието, въвежда в труда. Състои се от три части, всяка от които със собствена специфика, имаща отношение към предложеното изследване.

Естествено, с първите абзаци на своята уводна част докторантката Габриела Стойнев ни въвежда в постановката на проблема и контекста, в който тя разполага своето изследване. Затова правилно представя източниците, от които ексцерпира необходимия материал; формулира предмета и задачите на труда и посочва методите и подходите за осъществяването му. Всички те са подчинени на основната цел, формулирана на с. 5: **„Трудът да разгледа състоянието на фитонимната ни система откъм минало и съвременно състояние и на тази основа да се изведат различията в съпоставителен контекст с останалите южнославянски езици, основно – със сръбския език“**. Формулира и пет

амбициозни задачи (представя ги на с. 5-6), осъществяването на които да доведе до постигне на тази цел:

1) Да се представи делото на първите български събирачи на фитоними, които още в края на 19 век успяват да съберат основните народни названия и да ги представят професионално, с познаване и на ботаническата наука. Целта е да се обърне особено внимание на сериозните теоретични приноси, довели до създаването на българската „фитолингвистика“, наречена така от Б. Давидов през 1939 г., като се направи опит идеите му да бъдат доразвити, поне – в известна степен, като се запазят традициите на българската фитолингвистика фитонимите да се представят и с добавяне на техните латински названия.

2. Да се изследва фитонимията, чрез привеждане на съответен доказателствен материал, откъм прародина и етногенезис, като се обърне внимание на състоянието ѝ при индоевропейците и в праславянската общност и се направи опит да се изведат разликите в процеса на номиниране в тази сфера между южните славяни.

3. Да се изследват словообразователни особености на фитонимите, като се направи опит да се аргументира тезата за съществуване на особени словообразователни модели, специфични за фитонимията, и подробно се разгледа въпросът за наставката *-ика* като специфична фитонимична наставка.

4. Да се направи опит да се обособят културни пластове, свързани с определени фитоними.

5. Получените резултати и наблюдения да се обобщят в заключителна глава.

Докторантката Стойнев прави подробен преглед на етапите в развитието на науката за фитонимите в България с основополагащите и най-съществени трудове в тази област. Очертава три етапа в нейното развитие (представя ги в изводите), като за всеки от тях изтъква както най-видните

представители с конкретния им принос в областта, така и формулира стоящите за разрешаване въпроси по време на всеки от етапите. Заслужено фокусира вниманието си най-вече върху трудовете на Божимир Давидов, който пръв у нас формулира термина *фитолингвистика* и очертава нейния предмет: „Коренното проучване на думите е предмет на езикознанието. Оная част от общото езикознание, която се занимава с имената на растенията, с техната етимология, ще наречем *ф и т о л и н г в и с т и к а* или лингвистика на имената на растенията. Последната борави с народните ботанични *н а и м е н о в а н и я*“ (с. 18). Затова и той основателно „с тъга констатира, че обща българска номенклатура на растенията (по времето, в което пише труда си) не съществува“ (този извод Стойнев прави на с. 19 от труда си). Неслучайно докторантката поставя акцент върху изследователската дейност и приносите на Божимир Давидов, тъй като, както тя обобщава, „Като заключение може да се изтъкне, че Божимир Давидов е начертал една обоснована, подробна и многостранно компетентна програма за изследване на фитонимите в рамките на т.нар. от него *фитолингвистика* като клон на общата лингвистика. Тази негова програма обаче по-нататък не е развита в българската наука. Изследванията върху фитонимията се извършват в други теоретични рамки.“ (с. 25).

Разбира се, дискурсът в тази първа част на труда не е единствено описателен – докторантката Стойнев предлага и аргументира свои схващания, произтичащи от изложеното, например като това, че „...по въпросите на *фитолингвистиката* първо следва да се произнесе ботаническата наука, която да заложи основите на изследванията, а лингвистичното пре моделиране и разработване на фитоботаническите въпроси трябва да следва едва след това“ (с. 28).

В тази уводна част на труда Габриела Стойнев цитира множество автори с трудовете им, което говори за нейната добра теоретична осведоменост.

Първата глава на труда докторантката е озаглавила „Европейските „aborигенни дървета“ и тяхното представяне в българския език“. (с. 29-132).

Целта в тази глава е названията на дърветата да се използват като източник на данни за локализиране на старата праславянска родина. Подхода си докторантката заимства от труд на Пол Фридрих от 1970 г. (Friedrich, Paul, 1970), в който авторът го прилага по отношение на локализирането на индоевропейската прародина чрез търсене на „общии думи в индоевропейския речник, с които се назовават дървета и техните части и свойства“ (с. 29). Коректно докторантката отчита, че подходът на Фридрих, който тя възнамерява да приложи, отнесен към локализиране на праславянската родина, също не е нов и насочва вниманието към автори като **Ростафински** (Rostafiński, Józef (1850-1928) и **Адамс и Малори** (вж. с. 29-30). Тъй като „Разпространението на дърветата, характерно за съвременния свят, е различно от разпространението на дървесните видове в отделните геоложки периоди, то (...) подлежи на изследвания с методите на геологията и такива изследвания са правени и са вземани предвид в новата лингвистика“ (с. 30), затова Стойнев се опира на геоложките периоди и вида растителност през тях, констатиран от Пол Фридрих (вж. пак там).

Позовава се на Фридрих, според когото „съществуват 18 названия на основни дървета („aborигенни дървета“), които се пазят в разположените в Европа групи на индоевропейското семейство: славянската, германската, италианската, келтската, също и в гръцки, албански и други“ (с. 31), като правилно прави извода, че „не всички корени са запазени в славянските езици“ (пак там). Тази фактология Стойнев сполучливо представя в труда си – тя е важна, защото на основата на нея тя пристъпва към посочване на „основни индоевропейски корени за названия на дървета и плодовете им, представени в българския език“ (с. 32).

Смятам, че в статията **3. Названия на дърво/дъб** (с. 34) ще е добре да се прецизира използваната десетична система за номериране, за да бъде

текстът по-прегледен, за да не се развали чудесното впечатление от стореното в цялата глава и в работата като цяло.

Наблюденията и изводите в главата са изключително ценни и интересни, положеният труд – колосален. Извършена е огромна по обем работа, с много трудности от чисто съпоставително и етимологично естество, за което докторантката съвсем заслужено трябва да бъде поздравена, още повече че изнесените съпоставителни данни тя задължително съпътства със собствен изключително ценен коментар.

Във втора глава (с. 133–147) – „Характерни особености на словообразуването при фитонимите“ докторантката представя особеностите на фитонимните названия на словообразователно равнище, като целта е „да изтъкне спецификата на фитонимите, а не – да опише изчерпателно начините, по които те се образуват“ (с. 134). Докторант Стойнев прави извода, че особено характерни за фитонимите са двувербалните и поливербалните названия (вж. пак там), като в структурно отношение откъм типа връзка преобладават тези със съчинително отношение между изграждащите фитонимното название компоненти – тези названия са най-често двукомпонентни, изградени от прилагателно и съществително: *синя жлъчка* (*Cichorium intybus*); *момина сълза* (*Convallaria majalis*) и др. (вж. пак там).

Подходът на Стойнев е коректен – тя не си подбира за анализ „удобни“ названия и не избягва специфичните с усложнена структура от типа редуплициран глаголен императив като начален компонент (*пус-пус кръвчица* за *Synodon dactylon*; *тъчи-тъчи платно* за *Plantago major* и др. – с. 134), което показва, че във фокуса на вниманието ѝ са всички названия, имащи отношение към представената от нея концепция.

Специално внимание в тази глава на труда Стойнев отделя на суфикса **-ика (-ika)**, който тя определя като специализиран за образуване на фитонимни названия в славянските езици (с. 136). Разглежда фитоними,

образувани с него в руски, словенски, сръбски и хърватски, полски, български и на основата на богат материал доказва тезата си, че този суфикс се е специализирал „за образуване на семантично затворен кръг лексеми, които са обединени по своя „ботанически“ характер“ (вж. пак там).

Закономерно, тази част от труда Стойнев започва с анализ на произхода на този суфикс като разглежда развоя му в индоевропейски, латински, праславянски и в днешните южнославянски езици. Материалът и в тази глава на труда е интерпретиран аргументирано и пълно.

В глава трета - „Исторически пластове и културни модернизации: фитонимия“ (с. 149-190), докторантката Стойнев подхожда нестандартно и ни предлага интересен ракурс: времето на Средновековието за балканските славянски държави, респективно – езици, казва тя, е време, през което те в огромната си част са в рамките на Османската империя и търпят влиянието на турския език. Този средновековен период обаче е и времето, „когато се извършват големите географски открития, в Европа идват нови растения с важно значение. Тяхната първоначална адаптация към местните условия и назоваването им с местни названия се извършва в среда, повлияна от турския език. От друга страна, в българските земи, както и на запад от тях, идват нови култури, за които се казва обичайно, че имат „ориенталски характер“ (с. 149). Поради това в тази глава вниманието на Стойнев е върху влиянието на турския език върху някои общи за южнославянските езици фитоними (тя специално уговаря, че от южнославянските езици само словенският не е под прякото влияние на турски) и това според нея може служи за ориентир доколко номинирането на фитоними в тези езици е повлияно от турски.

И тук Стойнев се справя повече от сполучливо. Осигурява необходимата теоретична база за тази съпоставка, като използва надеждни източници и ги цитира в текста – Божимир Давидов; Скок; Фасмер; и др., популяризира чрез материала, който използва, „един слабо известен и слабо

изследван книжовен паметник“ (с. 167), който е речник, сръбски, от 1793 г. във връзка с друга задача в нейното полезрение – да съпостави и установи сходствата и разликите на фитонимните названия в български и сръбски на основата на „лексикалната близост между три езикови форми: 1. Славяносръбска, 2. Съвременна сръбска книжовна норма, 3. Съвременна българска книжовна норма“ (вж. пак там).

Докторантката се справя със задачата и прави произтичащи от нейните наблюдения и констатации изводи, които представя на с. 188-189.

Закономерно, **последната глава** в труда Габриела Стойнев е озаглавила „Изводи“ (с. 190-193). В нея обобщава най-важното за труда, присъстващо в предходните глави.

Докторантският труд завършва с библиография, оформянето на която е донякъде различно от утвърденото. Например:

а) спазен е азбучният принцип, но първо са представени авторите с трудовете им на латиница, а едва след тях следват тези на кирилица.

б) посочените автори и трудове не са номерирани.

В заключение:

Тъй като съм убеден, че трудът трябва да бъде отпечатан, си позволявам да препоръчам на докторантката следното:

1. Да коригира в основния текст забелязаните няколко дребни механични грешки при печатането на текста: *георграфия* – с. 27; *т репетлика* вм. трепетлика – с. 82; *недоучение* вм. недоумение – с. 135; *въриант* вм. вариант – с. 148, и др.под.

2. В представения за рецензиране текст отделни „речникови статии“ са разположени с изключително голям интервал един от друг, редно е тези разстояния да бъдат премахнати; отделни заглавия стоят на последния ред на цяла празна страница („Фитоними в книжовната практика на славяносръбския език (в съпоставка със съвременните книжовни норми в сръбски и български)“ – с. 165; „Изводи“ – с. 191; „Библиография“ – с- 194

и др. под.). Възможно е тези особености във външната форма да се дължат на различния начин на възпроизвеждане при отделния четящ, но дори и да не е така, няма да е трудно текстът да бъде коригиран, за да има необходимия цялостен външен вид.

3. Необходимо е библиографията да следва утвърдения стандарт.

Докторантката Габриела Стойнев представя на вниманието ни интересен и стойностен труд, изключително труден за изпълнение. Справила се е отлично. Безспорен неин плюс е и това, че по ясни за всички причини владее перфектно и сръбски език – обстоятелство, което улеснява работата ѝ по тази интересна и трудна тема.

Съществени забележки към представения за рецензиране докторантски труд нямам. Взети са предвид отправените при вътрешното обсъждане на труда препоръки.

Не установих плагиатство в труда.

Ползваните библиографски източници са цитирани в текста коректно.

Авторефератът представя в необходимия вид и мяра най-важното за спецификата на труда.

Въз основа на всичко казано дотук декларирам убедеността си, че докторант Габриела Стойнев заслужава да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“.

11.11. 2020 г.

Рецензент:

(Проф. д-р Антони Стоилов)